

tinizmom i katolicizmom, a Istok samo s pravoslavljem. Zapad tretira dio kao cjelinu, a cjelinu kao primarnu, dok Istok pretače cjelinu u dio, a dio (lokalno) mu je primarno. Zapad je u prvi plan isticao jedinstvo kao vrijednost, a Istok je prvo stavljao naglasak na različitost kao vrijednost. Za puno jedinstvo je važan preduvjet izgradnje svijesti pripadanja jednoj Crkvi. Takva svijest priznaje i prihvaća da su i drugi Crkva. Sve razlike treba uvažavati, a nipošto omalovažavati niti preuveličavati. Ne treba prosuđivati događaje bez druge strane. Isto tako ne pripisivati krivnju za udaljavanje samo jednoj strani. Povijesno-teološki čvor je svezan i ne može se razriješiti zatezanjem. Nisu važni samo dogmatski, jurisdikcijski i ini vidici crkvenog zbližavanja, također su vrlo važni psihološki i egzistencijalni, antropološki i kordijalni, jer ako srce kršćanina želi jedinstvo, kršćanski um naći će put do jedinstva.

Svima nam je lako primijetiti da su Congarove misli i ideje u dobroj mjeri inspirirale stavove Drugog vatikanskog koncila, posebno u *Dekretu o ekumenizmu*.

Niko Ikić

JOŠ JEDAN PRILOG UPOZNAVANJU ODNOSA KRŠĆANSTVA I ISLAMA

Nikola Mate ROŠČIĆ, *Isus Krist u islamu*. Šibenik: vlastita naklada, 2012., 114 str.

U oskudici radova ove vrste pojavila se knjiga Nikole Mate Roščića, *Isus Krist u islamu*. Autor je potaknut na pisanje ove knjige kao franjevac čiji red ima za jednu od odrednica misionarski rad među „Saracenicima (tj. muslimanima) i drugim nevjernicima“ (Franjevačko pravilo, 12) i jer živi u Šibeniku, gradu sv. Nikole Tavelića, koji je išao među muslimane i postao mučenik 1391. godine. Sv Franjo je imao želju od rana ići propovijedati muslimanima tako da je stigao i do sultana Meleka-el-Kamela i propovijedao mu obraćenje na kršćanstvo, no nije bio mučen kao Nikola Tavelić, nego je dobio dozvolu da on i njegova subraća mogu djelovati među Saracenicima. Tu je početak rada franjevaca među muslimanima koji se danas na tragu ove tradicije najviše ogleda u postojanju i radu franjevačke kustodije u Sv. Zemlji (Palestini). Zanimljivo je napomenuti da je uprava svake provincije dužna pustiti svakog franjevca ako želi ići živjeti u Sv. Zemlju. Roščić se bavi osim pitanjem Isusa u islamu i pitanjem dijaloga i uopće mogućnosti dijaloga kršćanstva i islama.

Roščić slijedi autore od sv. Ivana Damaščanskog pa dalje koji govore da je islam u biti kršćanska sekta tipa ebionita i arijanizma (str. 17-18). Predbacuje muslimanskim teolozima da kršćansko poimanje Presvetog Trojstva krivo tumače kao „trijalističko“, tj. kao „tri boga“ a ne „trinitarno“ kao tri božanske osobe, a uz to Muhamed tumači Trojstvo kao obiteljsko zajedništvo između Boga Oca, Marije i Isusa sina (str. 22). Naglašava da Kur'an govori s poštovanjem o Isusu (Isa), čak ga spominje i kao Mesiju, ali ga ne priznaje Bogom, a niječe da je bio razapet i - logično - niječe uskrsnuće.

Iako ne treba podcjenjivati, pogotovo ono što može biti opasno, ipak smatramo da pridaje preveliku pozornost Admiru Pozderoviću i njegovoj knjizi „Muhamedova a.s. predskazanja – Sukob civilizacija XXI stoljeća i trijumf Islama“, Goražde, 2004. (str. 46-53). Uostalom Pozderović je osnovao i stranku Partija pravog puta (PPP), zasnovanu na Kur'anu i sunetu, koja na izborima 2014. nije dobila gotovo ništa glasova ni među bosansko-hercegovačkim muslimanima.

U 5. poglavlju Roščić obrađuje džihad - sveti rat sa znakovitim upitnikom: *Samo riječ ili stvarnost?* (str. 56 i dalje). Podsjeća da se islam širio stoljećima ratovima a ne miroljubivim sredstvima i analizira kur'anske tekstove o

ovoj temi. Autor primjećuje jednu od karakteristika današnjih muslimana: „Odveć se jednostavno poistovjećuje 'Zapad' i 'Amerika' s kršćanstvom, što ima velike negativne odjeke i utjecaj u percepciji muslimana“ (str. 57) te rezignirano zaključuje da je u ovoj perspektivi muslimanima „mnogo bliži džihad negoli međureligijski dijalog“ (str. 57). Citira Eliasa Cannettija: „Islamskim ratovima ne ide se toliko za obraćenjem koliko za pokoravanjem nevjernika“ među koje spadaju i kršćani (str. 59).

Poglavlje 6. nosi naslov *Povijest svjedoči o islamskom razaranju kršćanstva* (str. 63-82). Počinje s rečenicom: „Temeljno učenje Kur'ana o Isusu, islamska isusologija, predstavlja teološko razaranje lika i djela Isusa Krista jer kategorički niječe bitne vlastitosti Bogočovjeka i njegova spasenjskog djela po Križu i Uskrsnuću.“ (str. 63) Autor daje kratak pregled islamskih osvajanja kršćanskih zemalja od Palestine i sjeverne Afrike do Evrope. Zanimljiva je autorova primjedba da tema križarskih ratova nije tako važna u islamskoj historiografiji i da su tu temu više nametnuli anglikanci i masonerija kako bi pravdali svoja kolonijalna osvajanja, te smatra da bi trebalo načiniti „povijesni revizionizam“ u odnosu islama i kršćanstva (str. 68-69). Tvrdi da je u sjevernoj Africi u 5. stoljeću bilo 700 biskupija (str. 72), a

danas gotovo da i nema ništa kršćansko u tom dijelu svijeta. Mnogi muslimanski autori govore o ratu katolika protiv muslimana u Španjolskoj u 15. stoljeću, ali ne govore kako su muslimani već u 8. stoljeću oružjem osvojili španjolsku Andaluziju.

U 7. poglavlju obrađuje se međureligijski dijalog (str. 83 i dalje) gdje navodi nekoliko općih natuknica o dijalogu od Drugog vatikanskog koncila do današnjeg vremena. Citira da smo „uronjeni i gotovo potopljeni u uzburkanoj problematici teologije religija“ (str. 85) i upozorava da bi to mogao biti „teološki amerikanizam“ po kojemu bi „umjesto dogmatske teologije trebalo uvesti znanost o religijama“ te bi se tako „obistinilo dokidanje kršćanskih, odnosno katoličkih dogma, a sve religije proglasile jednakovrijedne“ (str. 88). Nekih sličnih pokušaja uvođenja „kulture religija“ umjesto vjeronauka bilo je od strane nekih međunarodnih predstavnika i domaćih autora i u Bosni i Hercegovini. Roščić primjećuje da postoje „kršćanski liberalni teolozi koju su odavno prihvatili neoarijanizam“ i „masonski antidogmatizam“ (str. 95).

„Utopijski i bajkovit plan o sinkraziji tri abrahamske religije, židovstva, kršćanstva i islama, koji je u svojemu idealnu zamišljaju čak i veoma privlačan, čini se ipak neostvariv, barem u ovo naše vrijeme koje se suočava s

porastom fundamentalizma“ (str. 96). Ovaj prikaz pisan je par dana nakon napada i ubijanja u Parizu 10 novinara francuskog satiričnog lista *Charlie Hebdo* i dvojice policajaca od strane dvojice Francaza muslimana, što je izazvalo svjetsko zaprepaštenje i zgražanje.

Autor, koji je i sam sudjelovao u nekim dijaloškim susretima, spominje mirotvorne i dijaloške pokušaje Lessinga, ubijenog egipatskog predsjednika Sadata, Baha U'llaha, Kuenga i Kuschela i svrstava ih u „utopijske primjere“ (str. 96-101), a njima kao „posebni gost“ pravi društvo i papa sv. Ivan Pavao II. Kao dobar franjevac završava studiju primjerom sv. Franje Asiškog i naglašava da Franjo nije išao sultanu Meleku-el-Kamelu radi dijaloga, nego da ga obrati, ali je imao sreću da je dobro prošao a ne kao sv. Nikola Tavelić i drugovi koji su bili ubijeni od muslimana. Autor tvrdi da je franjevaštvo obilježeno dijalogom s muslimanima, ali jednako i mučeništvom, kada su muslimani ubili franjevce u sjevernoj Africi još u počecima (1220. godine) njihova rada među muslimanima (str. 110).

Tko iole poznaje osnovne vjerske istine i dogme ovih religija, zna da je sasvim razumljivo da se židovstvo, kršćanstvo i islam ne mogu složiti oko više ključnih pitanja, a za kršćane je posebno važno pitanje osobe Isusa Krista. I

to teološki ne treba ni pokušavati, ali treba pokušavati tražiti što je zajedničko tim trima religijama, a toga je puno. I druga bitna činjenica je, ako se bude stalno naglašavalo razlike, suprotstavljenosti, nesloživosti, onda to stvara neprijateljstvo među pripadnicima tih svjetskih religija i dobra je podloga za sukobe i ratove, što povijest obilato svjedoči. Papa Franjo je, kao i sv. Ivan Pavao II., više puta naglasio da se ne može voditi rat i ubijati u ime vjere, što je izgovorio i za boravka u Albaniji, u rujnu 2014. godine.

Autor je konzultirao dosta literature i na domaćim i na stranim jezicima za ovu knjigu. Konzultirao je časopis *Bosna franciscana*, ali nismo primijetili da je konzultirao časopis Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Sarajevu *Vrhbosnensia*, koji se posebno bavi međureligijskim dijalogom i donosi dosta radova o ovoj temi. Ipak spominje knjigu prof. Mate Zovkića o međureligijskom dijalogu (str. 86). Sličnu knjigu Nikola Mate Roščić je iste godine objavio i o odnosu kršćanstva i židovstva s naslovom *Isus Krist u židovstvu*.

Franjo Topić

ZBIRKA ČLANAKA O BEZRAZLOŽNOM STRAHU OD MUSLIMANA U DRŽAVAMA S PLURALNOM DEMOKRACIJOM

Ahmet ALIBAŠIĆ – Muhamed JUŠIĆ (ur.), *Islamofobija – pojam, pojava, odgovor*. Sarajevo: Centar za napredne studije – El-Kalem, 2014., 585 str.

Priređivači u predgovoru ističu da je pojam islamofobije relativno nov u sociologiji, politici i međureligijskom dijalogu, ali raste fenomen ocrnjivanja muslimana u državama pluralne demokracije kao što su: SAD, Britanija, Njemačka, Nizozemska, Švedska, Norveška. Objavljivanjem ove knjige žele pružiti kvalitetnu podlogu za razumijevanje islamofobije.

Knjiga se sastoji od 47 kratkih studija koje su nastale na engleskom između god. 1998. i 2012. Podijeljena je u tri odsjeka: pojam (str. 17-141, 10 priloga), pojava (str. 145-462, 26 priloga), odgovor (str. 465-581, 12 priloga). Autori su uglavnom društveni djelatnici i sveučilišni profesori u SAD-u i Britaniji koji svoje refleksije nude na temelju socioloških istraživanja, a stalo im je da se postojeće napetosti između muslimana i drugih građana u pluralnom svijetu ne raspiruju, nego smiruju i budu poticaj na uklanjanje uzroka, bili oni stvarni ili napuhani. Ovdje mogu dati uvid u neke od